

Zie kunst

Kunsteducatieve inhoud bij de kunstkar voor de kinderafdeling van het Martini Ziekenhuis Groningen

Een onderzoek in het kader van de specialisatiestage voor de opleiding:

Docent Beeldende Kunst en Vormgeving, Academie Minerva

Begeleider Academie Minerva: Hein Kockelkoren

Begeleider De Kunstberg: Ingrid de Vries

Peter van der Weele, studentnummer: 333546, Juni, 2016

Samenvatting

De Kunstberg heeft als onderdeel van stichting BeeldBepalend het initiatief genomen om met een kunstkar kunst naar kinderen te brengen, die zijn opgenomen in het ziekenhuis. De kar zal worden gemaakt voor het Martini Ziekenhuis Groningen. Voor de kar moet kunsteducatieve inhoud worden ontwikkeld. Vanaf april 2015 tot en met mei 2016 hebben Myrthe Denkers en ik mogelijkheden onderzocht en vanaf december 2015 hebben we regelmatig op de kinderafdeling gewerkt. Ik heb me in dit onderzoek gericht op kinderen van 10 tot en met 13 jaar.

Er zijn meerdere partijen met belangen rond de kunstkar. Allereerst het kind in het ziekenhuis. Voor hem heeft educatie een belangrijke functie, die naast de eigen doelen ook belangrijke overlap heeft met functies van spel. Beroep doen op wat het kind kan, verbinding houden de wereld buiten en met het bekende, achterstand voorkomen, ontspanning, afleiding, regelmaat aan de dag, communicatie en observatie. Kunsteducatie biedt daarbij aan kinderen openingen om op betekenisvolle wijze om te gaan met kunst. Het Martini Ziekenhuis verwacht van kunst dat het bij kan dragen aan de doelstelling voor patiënten de buitenwereld naar binnen te halen.

Wanneer in ziekenhuizen onderwijs wordt gegeven aan kinderen gaat dat vooral om de kernvakken en is het onderwijs dus naast de algemene educatie doelen sterk gericht op voorkomen van achterstand.

Voor de pedagogisch medewerkers moet de kunstkar ook een tool kunnen zijn. Zij benadrukken de doelen, die kunsteducatie gemeen heeft met spel en communicatie en observatie worden benoemd. Binnen het ziekenhuis zijn deze pedagogisch medewerkers degene die de samenwerking met de Kunstberg invulling geven.

Voor de stichting BeeldBepalend is dit een project dat goed invulling geeft aan de doelstellingen. Zij wil culturele projecten ondersteunen, die mensen meer bewust maken van hun leefwijze en leefwereld. In het ziekenhuis speelt kunst een rol in de omgang met de situatie en de leefomgeving. De stichting belicht met dit project een onderwerp, kunsteducatie in ziekenhuizen, dat ondanks de langere traditie, in deze vorm betrekkelijk nieuw is.

De relatie van kunst en zorg, zorginstellingen, heeft een lange traditie, die steeds in alle periodes werd geactualiseerd. De nieuwe definitie van gezondheid van Machteld Huber ondersteunt de doelstellingen van het Martini Ziekenhuis betreft kunst en cultuur. Zij definieert gezondheid als: *'Health as the ability to adapt and to self manage, in the face of social, physical and emotional challenges'*. Kunst kijken, bezig zijn met cultuur, kan inspireren en bijdragen aan persoonlijke ontwikkeling. Persoonlijke ontwikkeling en groei zijn factoren binnen de nieuwe definitie van gezond-zijn.

Kunst in het ziekenhuis wordt niet altijd gezien door bezoekers. Om kunst tot werking te laten komen is een geëngageerde houding van belang. Op basis van ideeën van Ricoeur laat ik zien dat het belangrijk is dat de beschouwer actief met kunst omgaat. Het is daarom belangrijk om te gaan met

echte kunstwerken en mede daarom is de eigen collectie van het ziekenhuis een belangrijk uitgangspunt. Op basis van mijn onderzoek heb ik lessen ontwikkeld die een kwaliteitsimpuls aan de werking van kunst in het ziekenhuis willen geven. De kunstkar zal verder invulling kunnen geven aan dit basisidee.

Empathie, engagement, spelen ook een rol bij creativiteit. Creativiteit is een heel groot begrip. Wat van belang is in de ziekenhuissituatie, is dat kunstwerken de verbeeldingskracht uitdagen. Ze vragen en wekken nieuwsgierigheid, betrekken en engageren de beschouwer. Ze doen zo een beroep op een authentiek proces.

In de situatie, waarin kinderen een plotselinge verandering van hun verhaal meemaken, moeten zij zich verhouden tot de nieuwe situatie en een nieuw verhaal vertellen. Dit lukt beter door hun verbeeldingskracht te prikkelen, door hen te betrekken bij verbeeldingen van ervaringen, indrukken, emoties en verhalen.

Er zijn in het AMC goede ervaringen opgedaan met kunsteducatie aan kinderen. Deze bevestigen dat kunsteducatie een beroep doet op wat het kind wel kan en kinderen zelf ervaren dit als heel positief.

Bij de selectie van kunstwerken binnen en voor de zorg is sprake van een spanningsveld. De werking van kunst is gelegen in de mogelijkheid de beschouwer te raken en misschien op het verkeerde been te zetten. Er is voor kunst binnen zorginstellingen een breed publiek, dat niet primair voor deze kunst komt. Kunstcommissies willen voorkomen dat mensen gechoqueerd worden door de werken. Om een goede selectie te maken binnen dit spanningsveld zijn juist een extra inspanning en deskundigheid vereist.

Mijn beroepsproduct bestaat uit 3 informatiebladen. Daarbij is een plattegrond gevoegd om kinderen te stimuleren (samen met een ouder) de afdeling te verlaten en het werk op te zoeken. De drie bladen benaderen kunst vanuit het verhaal, vanuit materie en vanuit vorm. Door het overkoepelende concept, de driepoot, zijn de bladen eigenlijk allemaal anders van aard. Het blad rond *De Wandeling* van Raimond Evers, geeft veel informatie over de hond in de kunst. De informatie is kort en aansprekend. Mijn opzet was een kort verhaal over de hond, uit de kunstgeschiedenis te vertellen. Het kind wordt uitgedaagd een eigen verhaal te vertellen.

Het blad over Het Berkenbos van Gertjan Scholte-Albers, gaat vooral over dit schilderij en hoe het tot stand is gekomen. Ik vraag het kind goed te kijken naar materiaalgebruik en na te gaan wat dat doet met het beeld dat je ziet. Het derde blad legt uit over vorm, maar is ook een heel praktisch werkblad. Deze verschillen van aard van de werkbladen geven het kind ook een keuzemogelijkheid. De keuzemogelijkheid tussen de werkbladen, is mogelijk een differentiatie, in ieder geval één van voorkeur. De bladen zijn makkelijk toegankelijk en los van elkaar te doen.

Tijdens de tests kwam naar voren dat de opdrachten goed werken. De grote verschillen binnen de doelgroep maken echter begeleiding haast onontbeerlijk. Ook de inspiratie en motivatie, die van begeleiding uitgaan zijn wezenlijk. Voor educatie zijn leeromgeving en docent cruciale factoren.

Introduceren van een kunstkar, die bij kan dragen aan engagement van kinderen met kunst, vereist meer dan het ontwikkelen van een kar met educatieve inhoud. Het ziekenhuis zal moeten formuleren hoe de kar invulling geeft aan doelen die zij heeft met kunst en zij zal keuzes hierin moeten maken.

De lange traditie, die steeds werd geactualiseerd toont een breed draagvlak aan voor het belang van kunst in de zorg. Dit zal een basis zijn voor verdere introductie van de kunstkar. Ik hoop dat ook mijn onderzoek daaraan bij kan dragen.